

Белетрист

Клим Поліщук

(З життя київської богеми)

Товариська вечірка.

Дві-три візитки, а решта—піджаки.

Так виглядає "цвіт нації"...

Всі тут: поети, белетристи, журналісти, артисти, малярі, музики і співці.

З ніяковими лицами, бліді й бородаті, сумно позирають видавці й "любители искусств".

Йдуть жваві суперечки на різні теми мистецтва.

— Головна вартість футуристичних поез полягає в тому, що їх можна читати згори вниз і знизу вгору,—запевняє якийсь поет сивобородого "любителя искусств".

А от в куточку й сам футурист. Нахилившись до вушка якоїсь молоденької "шукачки краси", захоплено говорить:

— Я можу прочитати свої поези лише тоді, коли їх ніхто не слухатиме.

Осторонь від усіх, майже коло самого порога, зігнувшись у "три погібелі" — як кажуть наші знавці народної мови — сидить відомий белетрист. Я знав його добре, але не хотів підходити до нього, бо бачив, що він не в гуморі. Його важко насуплене чоло було сумне й замислене.

Я дивився, як за ним стежать інші. З кутка, коло самого футуриста і його панночки, витріщилося дві пари зацікавлених очей. Обидві пари сих очей належали блідолицим гімназістам, які побожно позирали на автора таких чудових творів, як "Регіт Віків" і "Поломіль Чуда".

—Дивись! Він скоро лисий буде! — каже один гімназіст.

—Тоді в нього чоло стане виразом найбільшого натхнення! — промовляє другий гімназіст.

— Хіба?..

—Звичайно!.. Як у Льва Толстого...

Белетрист, наскільки я його міг відчутти й зрозуміти, думав про те, чи давати служці "чайового", чи не давати? Як давати, так давати, але тоді прийдеться вдома без цукру чайок пити. Отже, виходить так, що ліпше не давати. Можна буде з ким-небудь розпочати серйозну розмову, зробити таке заклопотано-поважне лице і помалу вийти за двері, там на східці й на вулицю. Адже ж і служба навіть мусить знати, що він не звичайна собі людина, а відомий белетрист, якому ніколи думати про "пайового" карбованця.

Враз до белетриста підходить елегантно зодягнений добродій. Цього добродія я знав ще тоді, як він був "розпорядником" кабінетів у "Семадені". Тепер він ходить на біржу, має на Хрещатику два власні будинки, на Липках дві коханки і одночасно займає визначну посаду в "Пролеткульті".

— Моє поважання!—починає елегантний добродій. — Як я тішуся, що бачу вас! З надзвичайним нетерпінням чекаю вашої нової повісті з автографом. Вчора прочитав у "Музеграї" початок вашої "Білої Розпачі". Сподобалась, дуже сподобалась! Не забудьте ж надіслати. Умисно досі не купував...

Добродій кланяється і поспішає до якоїсь пані. Дві пари очей таємничо переглядаються між собою, а до белетриста повертається його задума.

"Мав аж 30 примірників, так всі роздав. Прийдеться зайти до "Часу" і викинути сотню карбованців. Тільки не треба про це казати жінці. Вона так давно була в театрі, що ще й розгнівається. "Ліпше купив би білет на 'Чорну Пантеру', ніж мав би на власні книжки витратитися!"...—скаже. А там ще й за квартиру не все заплачено. В крамничку винен. Служці за два місяці нічого не дано. Вчора погрожувала, що піде в якийсь там "відділ соціального забезпечення" скаржитися. І що воно за від діл такий?"...

Белетрист важко зітхнув, а дві пари очей так і заясніли.

— Чув, як він зітхнув?—сказав один.

— Еге ж! Йому все суєта суєт... Мішура...—промовив другий.

В той час стали розносити каву. Господар хати запрошував бути, "як удома". Гості, не залишаючи балачки, весело посунули до столів. Тон розмов став більш бадьорим, бо на столах поруч філіжанок з кавою з'явилися смачні тістечка, яких в наші часи годі дістати в найкращих цукорнях великого міста. Всі, хто лише мав чисті манжети, радо тягнулися руками до солодоців, але белетрист ніяк не насмілювався цього робити, бо лише тепер помітив, що його чорний піджак світить люками.

Навколо сперечаються, провадять дискусії про колективізм та індивідуалізм в мистецтві, а він присунув до себе філіжанку з кавою і якось там п'є. П'є, а про себе щось своє думає. Іноді до нього дехто звертався з яким-небудь запитанням, тоді він похапцем щось відповідав і чемно всміхався, щоб не образити...

Підходить товстий добродій в сірому піджаку. Низько кланяється. Стискає письменницьку руку й починає:

— Який я радий, що нарешті стрінувся з вами! Коли ж ви дасте своє оповіданнячко? Сторінки мого часопису вже давно ждуть...

—А, оповіданнячко? Гаразд! Через тижник, обов'язково!

— Тема? Сюжет який?

— Ні, так собі!.. Оповіданнячко з настроєм, обов'язково...

Тут белетрист розпочинає розмову з перекладчиком Гайного і добродій в піджаку відходить набік.

"Чудова річ! — думає добродій. — Три місяці тому, як взяв дві тисячі "п'ятаковок", а тепер дотягне справу до " Лебідь-Юрчика", то так і знай, що вже не напише. Щоб тебе з твоїм настроєм!.. Наче не знає, що через таких співробітників прийдеться зачинити крамничку..."

Після короткої розмови з перекладчиком Гайного белетрист дістає другу філіжанку кави і знов своє думає:

"Як неприємно! Аж соромно: мушу щось написати. Через тиждень обов'язково. Тож двічі брав аванс. Гм... і в кого я ще не брав авансу?! В "Музеграї" брав, в "Хмароломі" брав—скрізь треба відробляти, а тут його чорт приніс... Ну, що ж я йому напишу? Треба щось ідейно-кооперативне, зрозуміле для народу. Хіба про які-небудь волинські руїни написати? Вони такі речі люблять. Так і напишу. Хай тішиться. А як же бути з "Хмароломом"? Белетрист озирнувся навколо себе і став думати далі:

"Виснажився я. Остання моя річ зовсім слабенька. Ідея, думка — гарні, але виконання нікчемне. Дарма тільки поспішився надрукувати. Будуть мати критики "Книгаря" над чим поглумитись... Якби не такі погані часи, то ще... От так, жиєш кепсько, куриш махорку, про хліб тільки й думаєш, то куди вже там "глаголом жечь"... Щоб виїхати куди-небудь, абощо, а то загинути так можна... Кажуть, що тепер вигідне діло спекуляція, але як тут за неї взятися?.. То ж цілком нова справа!"

Підходить знову елегантний добродій:

— Кланяюся! Мушу йти! Маю родинні справи...

Белетрист добре знає, які то "родинні справи", але приємно всміхається і каже:

— Піду і я. У мене теж родинні справи.

В передпокої вони одягаються. Елегантний добродій граціозним рухом руки кидає служці блакитну кредитку, а белетрист ніяково засуває в кишеню руку, де лежить його щуплий гаманець, але, однаково, не вийнявши його, виходить за двері, слідом за елегантним добродієм.

Я йшов слідом за ними.

Подаючи на прощання руку, белетрист сказав до елегантного добродія:

— Перепрошую! Мені зараз до зарізу потрібно 5000 карбованців, а дістати їх сьогодні вже не можна, бо скрізь позачиняно. Чи не знайдете у вас цієї дрібниці?

—З великою приємністю!—відповів елегантний добродій. — Тільки при мені такої дрібниці не знайдеться... Завтра з приємністю можу дати...

Добродій витяг з кишені пальта дві кредитки по 1000 карбованців і простягнув белетристові.

— Скільки маю, стільки можу дати...

—Дякую! Післязавтра пришлю разом з книжкою.

—Чудово! Гарзд!

— Всього ліпшого!

Коло першої паштетної белетрист зупинився і сам до себе промовив:

— Ну, сьогодні можна сміливо дещо купити!..

—Добрий вечір! — привітався я з ним.

Він озирнувся і кивнув головою:

—Зачекайте трохи. Підемо разом.

Через декілька хвилин він вийшов з паштетної з пакунками в руках і ми пішли по вогких пішоходах в бік нашого "богемського кварталу". Йдучи поруч мене, він говорив:

—Сучасне становище письменника гідне становища найбільш паршивої собаки. Б'юсь, як та риба об лід, а ладу ніякого. І не тільки моє таке становище, але не ліпше

воно і в того футуриста, що безтурботно читає знизу вгору свої поезії... Через якусь там лисину на ліктях мусиш від світла ховатися, від найсолодших речей відмовлятися і удавати з себе якусь містичну потвору. Одні тільки "любители" та "любительниці", що позасідали в "Пролеткультах", можуть тепер жити по-людському...

Він говорив, говорив і говорив, а переді мною весь час сяяли дві пари захоплених юнацьких очей...

—Які вони щасливі!—думав я про себе.

Коло моїх воріт белетрист розпрощався і пішов далі.

м. Київ,

1920р., 1 березня